

Házi Balázs

Nem kell beszélni róla sohasem?!

Idén is a trianoni békediktátum emléknapja alkalmából tartotta meg hagyományos Teleki-Trianon emlékestjét és adta át a Teleki Pál érdemérmeket a Bethlen Gábor Alapítvány. A rendezvényre ezúttal a Magyar Írószövetség Bajza utcai székházában került sor. A történelmi épületben összegyűlteket az Írószövetség elnöke, Szentmártoni János köszöntötte, felhívva a figyelmet az összetartozás fontosságára. A díjazottakat – Hoffmann Rózsa tanárt, országgyűlési képviselőt, a Magyar Patrióták Közösségét, Bata János költőt, a délvidéki *Aracs* szerkesztőjét, Dr. Horváth Lászlót, a felvidéki magyarságot évtizedek óta támogató orvost, valamint Jerzy Snopeket, Lengyelország budapesti nagykövetét – Lezsák Sándor, a BGA kuratóriumának elnöke méltatta. (Zabolai Csekme Éva jogvédő betegsége személyesen nem tudott jelen lenni.) A bevezető köszöntés után Házi Balázs tartott megemlékező beszédet, melyet az alábbiakban teljes terjedelemben közlünk.

„Nem kell beszélni róla sohasem,
De mindig, mindig gondoljunk reá.”

Ezekkel a sorokkal kezdi ismert, *Trianon* című versét a piarista kötődésű szegedi költő, Juhász Gyula. A versből sugárzó – kortársainak többségével rokon – rezignált beletörődöttség vezetett annak megállapításáig, hogy már beszélni sem érdemes az 1920-ban történt szörnyűségről. A diktátum igazságtalansága annyira égbe kiáltó volt, hogy a költő érezte, pusztán szavakkal, jajkiáltással itt már semmire sem mehetünk. Apponyi Albert, a világháború után Párizsban tárgyaló magyar delegáció vezetője a béketárgyaláson előadott beszéde elején így fogalmazott a béke feltételeinek súlyosságával kapcsolatban: „...Ha Magyarország abba a helyzetbe állíthatnánk, hogy választania kellene ennek a békének elfogadása vagy visszautasítása között, úgy tulajdonképpen arra a kérdésre adna választ: helyes-e öngyilkosnak lennie, nehogy megöljék...” A békétlenséget szülő diktátumból fakadó drámai kétségbeesés kifejeződése némi feloldozásra talál a következő sorban, ahol a szerző azt kéri, hogy a külvilágtól befelé fordulva mindig gondoljunk reá! A két sor ellentétpárja talán nem is elválasztható, nem érdemes azokat külön értelmezni. Önmagában az ugyanis nem lehet megoldás – bármennyire hitték és hirdették ezt arra hivatott körök évtizedeken keresztül –,

hogy nem beszélünk róla, szőnyeg alá söpörjük, mi történt hazánkkal, a magyarsággal 1920-ban. Hiszen minden pillanatban ott kell, legyen tudatunk mélyén, szívünk belsejében. De valójában mire kell gondolnunk mindig? Mit vár el tőlünk a költő ezzel a kéréssel?

Gondoljunk mindig arra, hány négyzetkilométert és lakost, hány kilométer vasútvonalat és folyót, hány hektár erdőt és szántóföldet veszített hazánk? Mormoljuk magunkban csöndesen, imaszerűen a Pozsony, Kassa, Munkács, Kolozsvár, Nagyvárada, Temesvár, Szabadka, Eszék alkotta láncot, majd amikor a végére érünk, kezdjük újabb és újabb városokkal, falvakkal? Soroljuk királyaink, íróink, költőink és tudósaink, nemzetünk nagyjainak a nevét, akik a trianoni határokon túl születtek? Vagy pusztán minden egyes nap keljünk és feküdjünk ökölbe szorított kézzel az égre vicsorítva, azt sziszegve: Nem, nem, soha? Esetleg elég lehet, ha öt percenként eszünkbe jut Trianon, és felvillan lelki szemeink előtt a keresztre feszített, töviskoronával koszorúzott Magyarország képe? Nem tudom, melyik lehet a legjobb megoldás és melyikkel szolgáljuk leginkább nemzetünket. De talán nem is azért gyűltünk ma össze, hogy erre pontos választ adjunk. Ki így, ki úgy emlékezik Trianonra, és gondolkodik vele kapcsolatban.

Házi Balázs beszéde közben. (Fotó: Pólya-Pető Dávid)

Egy azonban bizonyos: ahogy a langyos, vasárnapi keresztény magatartás sem helyes és célravezető, úgy Trianonra sem csak június 4-én kell gondolnunk könny-be lábadozó szemmel, elcsukló hanggal!

„Nem kell beszélni róla sohasem,
De mindig, mindig gondoljunk reá!”

Az egyértelmű felszólítás mondanivalója világos. Nem beszélünk róla. De akkor mit kezdünk vele, ha beszélni nem kell róla? Voltaképpen miért állok most itt, és miért jöttünk össze? Örülni természetesen nem tudunk neki, önmagában szomorogni pedig nem érdemes felette. Esetleg fegyverünkül választhatjuk a dacot, melyel elzárkózunk a valóság realitásától, és megmakacsoljuk magunkat a tényekkel szemben. Zárójelben jegyezzük meg, hogy a dunaszerdahelyi illetőségű sportegylet, a DSE pontosan 1920-ban változtatta nevét Dunaszerdahelyi Atlétikai Clubra, azaz röviden DAC-ra. Szép kifejeződése ez a magasztos, törhetetlen ellenállásnak. Hamvas Béla figyelmeztetése szerint: „Semmi lázadás, de semmit sem engedni.” Juhász Gyula költeménye ad egy választ, lehetőséget arra vonatkozólag, hogy mi lehet a helyes hozzáállás. Próbáljunk ezzel azonosulni! A költő kéri, hogy Trianon gyásznapján, mi, magyarok, nézzünk egymás szemébe és esküdjünk a munkára és a küzdelemre. A megoldás tehát: a napi munka és küzdelem. Egy szimpatikus felhívás idén ezt javasolta az egymás szemébe nézésre: „ezen a napon, június 4-én mindannyian hívjuk fel egy határon túli magyar barátunkat,

családtagunkat, ismerősünket. Telefonáljunk, és a határtalan szeretet hangján fonjuk tele a Kárpát-medencét, megerősítve megtartó személyes kapcsolatainkat. Így fejezzük ki összetartozásunkat!” Nem a hangos szavak és kiáltások, nem a „Mindent vissza” és a „Vesszen Trianon” ordibálása. Szembe kell néznünk múltunkkal, történelmünkkel, veszteségeinkkel, nem feledve azokat, de építkezni a megmaradt építőanyagból kell.

Nem tudom, sorsszerű volt-e 20. századi történelmünk megannyi kataklizmája, Trianontól a második világháborún át '56-ig. Ne vizsgáljuk most azt, hogy így kellett-e történnie, vagy helytelen lépések és döntések sorozata vezetett a tragédiáig. De azt hiszem és vallom, hogy mindezekből csak akkor tudunk felállni, ha nem gyászolva és keseregve, igazságtalanságot és összeesküvést emlegetve tekintünk az elveszett országrészekre, hanem a fájdalomból erőt merítve, egymás kezét szorosan fogva rakjuk egymásra a megmaradt építőköveket.

„Nem lehet feledni, nem soha!” Amikor a Kárpát-medence mára magyar határon túlivá vált területein barangolunk, nem kell sutba dobnunk annak történelmét és szellemét. Igenis emlékeznünk és emlékeztetnünk kell rá, hogy Krasznahorka urai egykor az Andrássyak voltak, hogy Kölcsey Huszt várára tekintve fogalmazta meg: „Hass, alkoss, gyarapíts: s a haza fényre derül”, hogy Gyulafehérvárt fejedelmi központtá tette és felvirágoztatta Bethlen Gábor. Múltunkat és történelmi emlékeinket eltagadnunk nem szabad. Ahogy az egyén önmeghatározásában is fontos szerepe van múltbéli tapasztalatainak, emlékeinek, érzéseinek, úgy egy nemzet múltjában is fáklyaként világítanak a történelmi tettek és helyek, melyek összetartozásunkat fejezik ki és erősítik meg. Fiatalon elhunyt költőnk, Dsida Jenő is visszatérően figyelmeztet, már-már fenyeget, hogy mi történik velünk, ha nem figyelünk saját népünkre:

„Epévé változzék a víz, mit lenyelek,
ha téged elfelejtelek!
Nyelvemen izzó vasszeget

üssenek át,
mikor nem téged emleget!
Húnyjon ki két szemem világa,
mikor nem rád tekint,
népem, te szent, te kárhozott, te drága!”

A veszteség fájdalommal töltötte el, de meg is ihlette 20. századi költőinket. Kifejezőmódjukban nem egyszer biblikus képeket használtak, keresztre feszített Magyarországról írva. A fájdalom a béke igazságtalanságán túl az egész, a teljesség elvesztését is jelentette. A majd' ezer éves magyar állam olyan természetföldrajzi és geopolitikai egység volt, mely már az itt élők lelkébe, természetébe ivódott. Az organikus államszemlélet Babits Mihály *Áldás a magyarra* című versében érzékletesen kifejezve fogalmazódik meg.

„Ne mondjátok, hogy a haza nagyobbodik.
A haza, a haza egyenlő volt mindig
ezer év óta már, és mindig az marad,
mert nem darabokból összetákolt darab:
egytest a mi hazánk, eleven valami!
Nem lehet azt csak úgy vagdalni, toldani.”

Ehhez a gondolathoz ugyanolyan szervesen illeszkedik Duray Miklós nemrégiben elhangzott előadásának egy részlete, melyben a haza fogalmának mibenlétét járja körül: „Sokan sejtjük, hogy a haza többsikű és többtengelyű lelki, érzelmi szerkezet, földrajzi, történelmi és társadalmi valóság, szervezésileg sajátosan működő, szellemileg tudatos, szerves rendszer. Van meghatározható szerkezete, mégis határtalan. Ezért egyszerre elvont fogalom, lelkiállapot, szellemi termék és tapintható anyagszerűség. Ha nem így lenne, Magyarország sem lenne, hiszen évszázadokig szinte nem volt, mégis létezett. Ha nem így lenne, a haza nem lehetne egyszerre a magasban és a földön, a földtani szerkezetben és a lélekben.” Ezeket a gondolatokat szem előtt tartva már könnyen beláthatjuk, hogy a békeszerződés aláírásakor nem csak négyzetkilométereket, fölket és hektárokat veszítettünk, hanem annál sokkal többet. Kettétört életteket, szétszakadt családokat, elvesztett reményeket nem mérnek statisztikailag... Húsba maróan fájó, a nemrég elhunyt erdélyi szobrász, Szervátiusz Tibor megfo-

galmazása azzal kapcsolatban, hogy mit jelentett magyarok millióinak a 20. században pusztán létezniük az utódállamok keretei között: „Nem vagyok jó hangulatban, amióta születtem. Tudniillik én kisebbségben születtem”. Németh László még mondhatta, hogy a kisebbség egyetlen esélye, „ha különb tud lenni”. A második világháború után erre már lehetőség sem mutatkozhatott. Európának ebben a viharverte szegletében eshetett meg az az örkényi groteszk helyzet, hogy valakinek költözés nélkül változhatott az állampolgársága életében hatszor!

A beszéd legelején idézett vers lemondó megnyilatkozása ellenére ma mégis beszélünk róla, de mi lesz holnap, egy hét, vagy egy hónap múlva? Elfelejtjük? Másra emlékezünk? Más fog fájni? Juhász Gyula rezignáltsága a mű végére kérdéssé finomul. Valóban nem kellene beszélni róla? Válaszát megint csak abban adja meg, hogy ha „mindig, mindig gondolunk reá”, akkor nem. Ha eszünkbe jut nap mint nap, cselekedeteink közben, ha beivódik lelkünkbe és elménkbe, és eszerint tesszük dolgainkat, a haza érdekét előtérbe helyezve, akkor nem, nem kell beszélni róla. Hiszen azzal, hogy fejünkbe, mi több, szívünkbe véstük, többet teszünk. Emlékezünk, emlékeztetünk és építünk. Legyen minden nap lelki szemeink előtt a keresztfára szegezett Magyarország, de ne könnyel és sóhajjal feleljünk neki, ahogy Krisztusunknak sem így felelnénk, hanem cselekedettel. És pedig jó cselekedettel. Ezzel többet tehetünk, mint kiáltozva-csapkodva, szomszédainkra acsarokodva, haragra lobbantva őket. Keressük velük a békét, de juttassuk eszükbe: jogunk van emlékezni és emlékeztetni! Találjuk meg a hangot a másik magyarral – ne téve különbséget határon belüli és határon túli, Kárpát-medencei és a nagyvilágon bárhol élő magyar között.

Tegyük fel hát utoljára költőnkkel együtt a kérdést, és adjuk meg rá a választ az ő szavaival, a mi tetteinkkel:

„Nem kell beszélni róla sohasem?
De mindig, mindig gondoljunk reá!”